

OBSAH

Úvod	11
------------	----

ČÁST PRVNÍ: Obecná charakteristika pojišťovnictví a jeho regulace

1 Pojišťovnictví a jeho postavení v 20. a 21. století	15
1.1 Počátky pojišťovnictví	15
1.2 Vývoj pojišťovnictví u nás	17
1.2.1 Prvopočátky pojišťovnictví	17
1.2.2 Založení První české vzájemné pojišťovny a expanze zakládání pojišťoven	18
1.2.3 Pojišťovnictví v samostatné republice	19
1.2.4 Znárodnění a monopolizace pojišťovnictví	20
1.2.5 Zrušení monopolu a rozvoj českého pojišťovnictví v tržních podmínkách	22
1.3 Pojišťovnictví ve světě v 21. století	25
1.3.1 Světový pojistný trh	25
1.3.2 Evropský pojistný trh	27
1.3.3 České pojišťovnictví v období vstupu do Evropské unie ...	29
1.4 Pojistný trh a jeho subjekty	31
1.4.1 Pojistný trh	31
1.4.2 Subjekty pojistného trhu	33
2 Rizika jako předmět pojištění	36
2.1 Charakteristika rizik a jejich dopad na finanční situaci pojišťovaných entit (pojistníků)	36
2.1.1 Typy rizik	36
2.1.2 Vliv rizik na finanční situaci účetní jednotky	37
2.1.3 Formy pojištění a jejich možná klasifikace	38

2.2	Typy rizik pojišťujících institucí	43
2.2.1	Rizika na úrovni pojišťovny	44
2.2.2	Rizika na úrovni odvětví pojišťovnictví	48
2.2.3	Rizika na úrovni celé ekonomiky	49
3	Pojistná smlouva – základ činnosti pojišťovny	53
3.1	Pojistná smlouva z pohledu české legislativy	53
3.2	Pojistná smlouva z pohledu IFRS	55
3.2.1	Smlouvy s prvkem dobrovolné spoluúčasti (DPF)	58
3.2.2	Oddělení depozitní složky u pojistné smlouvy	60
3.2.3	Deriváty vložené do pojistných smluv	60
3.3	Srovnání pojistné smlouvy podle české legislativy a podle IFRS	60
3.4	Pojistné	64
3.5	Netto pojistné	66
3.6	Správní náklady a kalkulovaný zisk	67
3.7	Vazby mezi kmenovým, produkčním a předepsaným pojistným	67
3.8	Typy pojistného z hlediska jejich obsahu	71
4	Právní rámec hospodaření pojišťovny v ČR	73
4.1	Nadnárodní regulace	73
4.1.1	Regulace odvětví pojišťovnictví v rámci EHP	73
4.1.2	Regulace účetního výkaznictví pojišťoven v rámci EHP	74
4.1.3	Mezinárodní standardy účetního výkaznictví	76
4.2	Národní regulace odvětví pojišťovnictví	77
4.2.1	Účetní předpisy	77
4.2.1.1	Zákon o účetnictví	77
4.2.1.2	Prováděcí vyhláška k zákonu o účetnictví, ČÚS	79
4.2.2	Ostatní právní normy	81
4.2.2.1	Obchodní zákoník ČR	81
4.2.2.2	Český zákon o pojišťovnictví	81
4.2.2.3	Prováděcí vyhláška k zákonu o pojišťovnictví	83
4.2.2.4	Zákon o pojistné smlouvě	84
4.2.3	Národní regulace odvětví pojišťovnictví ČR	84
4.2.4	Národní regulace českého finančního výkaznictví	85

ČÁST DRUHÁ: Finanční účetnictví komerčních pojišťoven: specifické problémy

5 Účetní výkazy komerčních pojišťoven	91
5.1 Rozvaha	92
5.1.1 Aktiva komerčních pojišťoven	92
5.1.2 Pasiva komerčních pojišťoven	97
5.1.3 Výkaz rozvaha	99
5.2 Výkaz zisku a ztráty pojišťovny	100
5.2.1 Náklady a výnosy komerčních pojišťoven	100
5.2.1.1 Obecná pravidla vykazování nákladů a výnosů pojišťoven	100
5.2.1.2 Obecná struktura nákladů a výnosů pojišťoven	102
5.2.2 Výkaz zisku a ztráty pojišťovny	104
5.3 Solventnost komerčních pojišťoven	110
5.4 Srovnání výkazů podle české legislativy a IFRS	111
6 Problematika oceňování majetku a závazků	117
6.1 Prvotní ocenění v účetnictví	117
6.2 Následné ocenění v účetnictví	118
6.2.1 Ocenění reálnou hodnotou	119
6.2.2 Přehled přístupů k ocenění majetku a závazků v komerčních pojišťovnách k datu účetní závěrky	121
6.2.3 Úskalí reálné hodnoty v českých účetních výkazech pojišťoven	123
6.2.4 Vývoj oceňování finančního umístění k rozvahovému dni	123
6.2.5 Oceňování technických rezerv k rozvahovému dni	126
6.3 Fair value	126
6.4 Oceňovací modely – obecný pohled	130
7 Specifika vykazování pohledávek a závazků z přímého pojištění	136
7.1 Pohledávky z přímého pojištění	136
7.2 Předepsané hrubé pojistné a jeho úhrada	138
7.2.1 Předepsané hrubé pojistné – účetní pohled	138
7.2.2 Zasloužené pojistné – platná legislativa versus účetní pohled	141
7.2.3 Vývoj předepsaného hrubého pojistného od roku 1989	149

7.2.4	Účetní zachycení v roce 2000	151
7.2.5	Předepsané hrubé pojistné ve vybraných evropských zemích	154
7.2.6	Ostatní operace související s předpisem pojistného	155
7.2.7	Účetní zachycení úhrady předepsaného hrubého pojistného	158
7.3	Zánik pojistných smluv	161
7.4	Pohledávky za pojistníky v účetních výkazech	163
7.5	Pořizovací náklady na pojistné smlouvy	165
7.5.1	Provize	166
7.5.2	Časové rozlišení přímých pořizovacích nákladů	168
7.5.3	Otevřené problémy vykazování pořizovacích nákladů na pojistné smlouvy	171
7.6	Odložené pořizovací náklady (DAC) podle US GAAP	172
7.7	Závazky z přímého pojištění	176
7.8	Přehled základních účetních transakcí při uzavření pojistné smlouvy	179
8	Vykazování rezerv v pojišťovnách	181
8.1	Rezervy z pohledu IFRS	181
8.2	Rezervy z pohledu české legislativy	183
8.3	Pojistné technické rezervy	184
8.4	Rezervy vytvářené v životním i neživotním pojištění	188
8.4.1	Rezerva na nezasloužené pojistné	188
8.4.1.1	Charakteristika rezervy	188
8.4.1.2	Metody tvorby rezervy na nezasloužené pojistné a jejich srovnání	194
8.4.1.3	Úskalí rezervy na nezasloužené pojistné a účetnictví	199
8.4.2	Rezerva na pojistná plnění (škodní rezerva)	202
8.4.3	Rezerva na prémie a slevy	213
8.4.4	Rezerva pojistného neživotních pojištění	217
8.4.5	Jiné rezervy	217
8.5	Rezervy vytvářené pouze v životním pojištění	218
8.5.1	Rezerva pojistného životního pojištění	218
8.5.1.1	Charakteristika rezervy	218
8.5.1.2	Metody výpočtu rezervy	220
8.5.1.3	Časové rozlišení pořizovacích nákladů – metoda zillmerizace	222

8.5.2	Rezerva životních pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník	230
8.5.3	Rezerva na splnění závazků z použité technické úrokové míry	234
8.6	Rezervy vytvářené pouze v neživotním pojištění	234
8.6.1	Vyrovňovací rezerva	234
8.6.2	Rezerva na splnění závazků z ručení za závazky České kanceláře pojistitelů	237
8.7	Testování postačitelnosti technických rezerv	237
9	Finanční umístění prostředků technických rezerv	239
9.1	Zásady při tvorbě finančního umístění (FU)	240
9.2	Složky finančního umístění	242
9.3	Limity složek finančního umístění	245
9.4	Účetní zachycení finančního umístění	247
9.5	Vykazování pozemků a staveb	248
9.5.1	Charakteristika pozemků a staveb (nemovitostí)	248
9.5.2	Oceňování pozemků a staveb (nemovitostí)	249
9.5.3	Otevřené problémy vykazování pozemků a staveb v účetnictví pojišťoven	254
9.6	Investiční nástroje v rámci finančního umístění	258
9.6.1	Základní třídící kritéria a typologie cenných papírů	259
9.6.2	Finanční nástroje v pojišťovnách	261
9.6.3	Finanční umístění v podnikatelských seskupeních	264
9.6.3.1	Vymezení finančního umístění v podnikatelských seskupeních	264
9.6.3.2	Oceňování finančního umístění v podnikatelských seskupeních a ostatních dlouhodobých pohledávek	265
9.6.4	Jiná finanční umístění	276
9.6.4.1	Vymezení skupiny	276
9.6.4.2	Oceňování finančního umístění vykazovaného jako „Jiná finanční umístění“	277
9.6.4.3	Dluhové cenné papíry	280
9.6.4.4	Porovnání účtování realizovatelného dluhopisu a dluhopisu drženého do splatnosti	286
9.6.5	Depozita při aktivním zajištění	293
9.6.6	Finanční umístění životního pojištění, je-li nositelem investičního rizika pojistník	295

10 Zajištění pojišťoven	296
10.1 Klasifikace zajištění	298
10.2 Zajištění proporcionální	300
10.2.1 Kvótové zajištění	300
10.2.2 Excedentní zajištění	302
10.2.3 Kombinace kvótového a excedentního zajištění	303
10.3 Zajištění neproporcionální	304
10.4 Typy ručení zajišťovacích smluv	306
10.5 Vykazování zajištění v účetnictví prvopojistitele	311
10.5.1 Základní transakce účtování zajištění z pohledu prvopojistitele	312
10.5.2 Základní schéma účetního zachycení postoupení rizik pojišťovny do zajištění	315
10.5.3 Příklady zachycení operací pojištění a zajištění v účetnictví prvopojistitele	318
10.6 Příklady vykazování smluv podle IFRS	330
10.6.1 Obecný pohled na vykazování předepsaného pojistného a nákladů na pojistná plnění u pojistných smluv	331
10.6.2 Příklad účtování investičního životního pojištění podle české národní úpravy a podle IFRS	333
10.6.3 Příklad oddělení pojistné a depozitní složky u zajištění smlouvy podle IFRS 4 – Pojistné smlouvy	337
10.7 Dodatek – novela zákona o účetnictví k 1. 1. 2010	343
11 Závěr	345
Přílohy	349
Seznam literatury	369
Rejstřík	376